

С Т А Н О В И Щ Е

от доц. д-р Ася Лазарова Атанасова,

Шуменски университет „Епископ Константин Преславски“, катедра История и археология

за дисертационния труд на **Стефан Петров Петров**

за присъждане на образователната и научна степен “ДОКТОР”,

Софийски университет “Св. Климент Охридски”,

Катедра “Нова и съвременна история”

Научна област: 2. Хуманитарни науки

Професионално направление: 2.2. История и археология (Нова и най-нова обща история – История на Русия)

Научен ръководител: доц. д-р Александър Сивилов

Тема на дисертацията: *Руската империя и антивоенните движения в годините на Първата световна война*

Данни за докторанта:

Стефан Петров Петров е редовен докторант в катедра „Нова и съвременна история“ на СУ. Има бакалавърска степен по „Журналистика“, а през 2018 г. успешно защитава магистърска теза на тема „Антивоенни движения в европейските страни от Централните сили в годините на Първата световна война“.

Темата: „Руската империя и антивоенните движения в годините на Първата световна война“ и въобще темата за войната, както посочва и самият докторант, е особено актуална днес за целия свят и особено за Русия.

Хронологически обхват:

Избраната хронологическа рамка е логична, с оглед на формулираните цели и задачи на разработената тема. Началната граница е избухването на Първата световна война и влизането на Русия в нея. За горна граница е избрана Февруарската революция от 1917 г. и падането на монархията, а не края на войната или излизането на Русия от нея.

Извори и технически параметри:

Обемът на дисертацията е от 348 стр.; обособени са увод, три глави, заключение и библиография. Библиографията включва 111 заглавия на исторически изследвания, 46 дневници и мемоари. Основните извори за дисертацията са от ЦДА, както и вече публикувани сборници с документи и материали.

За написването на дисертацията основно са използвани историческия и сравнителен анализ.

Авторски тези:

Уводът е написан изцяло по изискванията за подобен тип работа. Ясно са формулирани целите и задачите, които си поставя Стефан Петров с написването на

дисертацията. Обоснован е изборът на тема, нейната актуалност, обяснено е защо са избрани тези хронологически граници. Посочени са приносните моменти в дисертационния труд, така, както ги вижда авторът.

В първа глава: *Управляващите като фактор за възникването на антивоенни настроения* дисертантът проследява атмосферата в царското семейство, което под влиянието на свои проблеми и външна намеса все повече започва да губи доверието не само на населението, но и на войската. Акцентът пада върху факторите, които превръщат самодържавието в основния източник на възникването на антивоенните настроения сред народа и армията: мистицизмът; липсата на ясна причина защо Русия влиза във войната; грешките във взимането на важни политически и стратегически решения; национализмът; антисемитизмът; неподготвеността на армията във всяко едно отношение; икономическата изостаналост на страната.

Втора глава: *Руската радикална опозиция – между подкрепата за отечеството и интернационализма.* Ако първа глава ни дава една по-обща картина за състоянието на Руската империя в навечерието на войната и ни показва част от причините за краха на империята, които се крият най-вече в личността на Николай II и в самият начин на функциониране на руския държавнически манталитет, то втора разглежда отношението на радикалната опозиция към войната. Добре е уловено нейното колебание и разделяне на „оборонци“ и интернационалисти. Ценно е направеното сравнение между самите партии в империята от една страна, и от друга – реакцията на левите партии в Европа. Авторът ни запознава с решението на повечето такива партии да дадат военни кредитите на своите правителства; би било интересно да се даде отговор защо го правят (разбира се от неговата гледна точка). Отговорът ще помогне да си обясним защо партия от типа на болшевиките не би успяла да вземе властта в някоя от тези държави и защо там са избегнати руските катаклизми от 1917 г.

На стр. 165/166 докторантът посочва: „Едва ли би било преувеличено да се твърди, че към март 1917 г.... Партията на социалистите-революционери вече не съществува като политически субект... практически изчезва...“. Според мен е преувеличено. Есерите са една от партиите във Временното правителство (независимо от ролята им в него). В изборите за Учредително събрание те са с най-много гласове, а и са последните *партньори* на болшевиките преди окончателното им премахване. Тоест те не „изчезват“, те са избити, забранени.

Трета глава: *Спонтанна съпротива срещу войната* разглежда възходящата линия на антивоенните прояви на население и армията, кулминацията на които е Февруарската революция от 1917 г. Самодържавието не успява да се справи с кризата и пада. Ако през 1905 г. армията е с царя, сега тя се изправя срещу него, което слага край на монархията. Уловена и показана е една от характерните черти на руското самодържавие – проблемите се виждат, но не се решават.

Авторефератът отразява точно съдържанието на дисертационния труд. Публикуваните статии са по темата на дисертацията.

Научни приноси

- Избраната тема повдига много дискуссионни въпроси, някой от които са разгледани по-обстойно, други само са маркирани. Един от най-интересните е връзката

война/революция. Вечно догонващата политика на Руската империя спрямо Европа, особено в икономиката. Огромната пропаст между управляващия елит и народа, омразата между отделните съсловия и народи вътре в империята, войната така и не успява да сплоти всички. По време на Първата световна война Русия е една от държавите с най-много стачни движения. Революционните настроения растат с такава скорост, с каквато падат патриотичните чувства. От радикализацията се възползват болшевиките. В много по-голяма степен Запада успява да постигне национално единство, в което е въвлечен и пролетариатът;

- Въвеждането в научен оборот на архивни материали по темата на дисертацията;

- Темата е формулирана точно, както и отделните глави и параграфи. Това дава една прецизна подреденост на работата (както хронологично, така и смислово), налице е ясно изградена причинно-следствена връзка между отделните глави;

- Използвани са много дневници и мемоари, което ни дава един по-различен и доста интересен поглед върху разглежданите събития. Вглеждането в личните качества на императора и съпругата му, техните залитания по мистицизма, напомня, че историята косвено зависи и от други фактори, освен от дипломатията, договорите, водената политика;

- Направена е класификация на всички антивоенни движения в Русия – организирани, идеологически обосновани, спонтанни; от какво са породени и до какво водят те;

- Безспорен плюс за работата е използваният сравнителен анализ при разглеждането на радикалните партии и позицията им по отношение на войната, както и съпоставката ѝ с позицията на европейските леви партии;

Препоръки

- Трудът има малко технически неточности, които лесно могат да се отстранят. Като например: на стр. 22 е написано, че декабристкото въстание е през 1925 г.; един и същи цитат се използва на 24 стр., след това и на 26 стр. и др.;

- След почти всеки параграф и глава са направени изводи, заключения, обобщения, които често се повтарят с вече направените такива в текста. Подобен подход на писане е по-подходящ за учебници, помагала и др. Така излишно се натовазва текстът, а и, сигурна съм несъзнателно, се налага мнение. Добър вариант е те да бъдат заместени с анализи;

- Напълно обосновано е написано защо за горна граница на дисертацията е избрана Февруарската революция, но ще бъде добре, а и напълно логично, да се отдели малко място и на излизането на Русия от войната. Така дисертацията би имала по-завършен вид, както и да се развие още параграфът за самата революция;

- Плюс за работата ще е и да се обърне повече внимание как източното православие влияе на управлението и на развитието на страната, как се променя отношението към религията след навлизането на марксизма, защо толкова лесно тя се заменя от мистични учения.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В заключение потвърждавам, че законовата съобразност по процедурата за защита на дисертацията е спазена, самият научен труд отговаря на стандартите за придобиване на научни степени, регламентирани в Правилника за прилагане на Закона за развитието на академичния състав в Република България и нямам съмнения относно неговата оригиналност. Дисертационният труд на **Стефан Петров Петров** е приносно изследване, написано професионално и прецизно. Изследване, което включва нови извори в научния оборот.

Всичко това ми дава основание да гласувам положително за присъждането на образователната и научна степен „доктор“ на **Стефан Петров Петров** в област на висше образование 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.2. История и археология (Нова и най-нова обща история – История на Русия).

Шумен,
09 февруари 2023 г.

ЧЛЕН НА НАУЧНОТО ЖУРИ:
(доц. д-р Ася Атанасова)